

Straffereaksjonsutvalget
Justisdepartementet

Dato
10.04.2024

Mental Helses innspill til Straffereaksjonsutvalget

Hittil er premissene for utvalget og mandatet diskutert og satt uten at brukererfaringen er inkludert, som vi med flere brukerorganisasjoner påpekte i møte, 20. mars 2024. Å unnlate brukererfaringen i utvalget er like klokt som å ikke inkludere noen med juridisk eller helsefaglig bakgrunn. Konklusjonene vil bli dårligere, og det blir vanskelig å løse utfordringene på en god og helhetlig måte.

Videre svekker det tilliten til prosessen og utvalget og vil gi en svakere rapport, uansett hvor gode konklusjonene og anbefalingene er. Vi må huske at dette er en gruppe som sjelden blir hørt, men som sårt ønsker å komme til ordet. Uten brukerstemmen får vi ikke det hele bildet. Mental Helse setter derfor pris på muligheten til å komme med innspill i etterkant av møtet.

Flere døgnplasser og styrking av allmennpsykiatrien

Det finnes ingen enkel sammenheng mellom tvang, dom og samfunnsvern. Bildet er komplekst. Samtykkeutvalget leverte sin rapport i juni 2023. De konkluderte med at det er behandling av god kvalitet når en trenger det som gir godt samfunnsvern, ikke tvang i seg selv. Det samme kan argumenteres om dom til behandling. Kvaliteten på behandlingen avhenger også av hvor du bor, hvor mye tillit det er mellom de ulike instansene, hvor mye tillit det er i befolkningen og til hen som har psykiske helseutfordringer.

Omdisponeringen av helsetjenestene bidrar til at personer som trenger behandling ikke får hjelpen de trenger. De siste 20 årene har vi mistet 3000 døgnplasser i psykiatrien, altså nesten halvparten. At flere får poliklinisk behandling løser ikke problemene for de som trenger døgnbehandling og tett oppfølging over tid. Mange fyller ikke kriteriene for psykisk helsehjelp og faller mellom to stoler. De er for syke for kommunen, men ikke syke nok til å få hjelp i spesialisthelsetjenesten - ennå.

Alle har rett på likeverdig behandling og helseivaretagelse, uansett om de selv ser forverring, om de er underlagt tvang eller som innsatt i fengsel. Det er ikke tvang eller dom som gir et godt samfunnsvern, men god behandling og forebygging. På samme måte gir brutalisering og isolasjon av denne gruppen et dårligere samfunnsvern når de slippes ut. Vi legger derfor frem følgende innspill:

- Mindre bruk av tvang og større satsing på forebygging, bedre tid til utredning, raskere tilgang til hjelp og et mer tilpasset behandlingstilbud.
- Allmennpsykiatrien må bygges opp igjen og det må etableres flere døgnplasser. Mental Helse foreslår 1000 nye døgnplasser de neste ti årene.
- Tettere tverrfaglig samarbeid med formål om å sikre bedre samhandling og informasjonsflyt på tvers av fag og nivåer.

Side 1 av 2

- Det viktigste er å lytte til brukerne selv, menneskene som har kjent systemet på kroppen. De må inviteres inn og bli hørt.

Sikre bedre tilbakeføringssystemer

Det finnes nok av eksempler på at både politiet og media kjapt omtaler et sykt menneske som farligere enn personen er - som en «betydelig trussel». Det skaper unødvendig frykt både i samfunnet og blant helsepersonell. Å være psykotisk er ikke farlig i seg selv. Det er følelsen av å være annerledes, bli fryktet, unngått, skjermet, ikke hørt eller tatt på alvor, som er farlig. Statistisk sett har de aller færreste mennesker med alvorlige psykiske lidelser voldspotensiale.

Det er viktig at vi ikke skaper et falskt narrativ om overdreven farlighet hos mennesker med alvorlige psykiske lidelser, og former lovverk på grunnlag av dette. Da tramper vi på menneskerettighetene. Et alvorlig eksempel er «KRIPOS-rapporten» fra 2022 som malte et bilde om en stor økning i vold fra 2014 til 2022 basert på selektiv bruk av statistikk. Helsedirektoratet gikk igjennom tallene for Samtykkeutvalget og konkluderte med at tallene ikke støttet konklusjonen til KRIPOS. Politiet brukte rapporten i utarbeidelsen av sin trusselvurdering i 2023.

I 2022 og 2023 var det flere hendelser der mennesker med psykiske lidelser ble drept i møte med politiet. Det registreres nøye hvorvidt et menneske bryter loven i psykisk ustabil tilstand, men det finnes ingen lett tilgjengelig statistikk på hvor mange alvorlige psykiske syke som har blitt drept eller skadet i møte med politiet eller hjelpeinstanser. Behandlingen av mennesker med psykisk sykdom har vært preget av tvang, isolasjon og lite relasjonell støtte. Dette kan skape sinte og desillusjonerte mennesker med lav terskel for å skade andre mennesker, for å «hevne seg på samfunnet» eller i forsøk på å bli hørt/få hjelp.

- Psykisk syke mennesker som utfører kriminelle handlinger, må ikke omtales som farlige kriminelle. Mennesker i psykose er i en sårbar situasjon og må møtes med trygghet, vennlighet og kunnskap.
- Vi har behov for en holdningsendring for å redusere risikoen for alvorlige impulshandlinger.
- Vi trenger gode tilbakeføringssystemer til samfunnet. Jo farligere vedkommende blir beskrevet, jo vanskeligere er det å komme tilbake til samfunnet, særlig i små lokalsamfunn.

Med vennlig hilsen

Ole-Marius Minde Johnsen
Landsleder

Linda Berg-Heggelund
Generalsekretær

Mental Helse er Norges største bruker- og medlemsorganisasjon innen psykisk helse. Med over 10.000 medlemmer fordelt over hele landet bidrar vi til å skape gode møteplasser. Våre 350 brukerrepresentanter bidrar til høy brukermedvirkning i helsetjenestene.

Side 2 av 2